

Едуард Ключенко

ПОДІЇ “ПОМАРАНЧЕВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ”: СУТНІСТЬ І ВПЛИВИ В УЯВЛЕННЯХ ГРОМАДЯН (на прикладі м. Кіровограда)

У статті подано аналіз уявлень міського населення Центральної України щодо істинності і впливу подій Помаранчевої революції на основі дослідження суспільної думки, проведеного в м. Кіровограді, де були виявлені найбільші масштабні фальсифікації під час виборів Президента України 2004 р. На основі аналізу результатів дослідження було зроблено висновки щодо трьох проблем: як ці події вплинули на рівень інтересу громадян середнього міста до політики, як населення кваліфікує, оцінює ці події і як населення розуміє вплив цих подій на майбутній розвиток суспільства.

The analysis of political ideas of urban population in Central Ukraine about the essence and the social role of the “Orange Revolution” events (Nov.-Dec. 2004) has been made in the article. It is based on the empirical research conducted in the town of Kirovograd, where the results of Presidential elections were most brutally falsified there. Using statistical analysis of empirical data three conclusions of the following problems have been made: how those events influenced the level of interest in politics after electoral campaign, how the urban population assess those events and understand social impact of “Orange Revolution” on the future.

1. Спрямованість дослідження та “проблема із центральною Україною”

Масові акції протесту під час президентських виборів 2004 року, які отримали назву “помаранчевої революції”, стали виявом прямої демократії, або безпосередньої участі широких верств населення у політичному процесі. Сьогодні ці події вже стали частиною новітньої історії України. Але як і у 2004 р., так і зараз, журналісти, “політики-телезірки”, громадські діячі, політично ангажовані “телеексперти” через обговорення в ЗМІ дають оцінки цим подіям, прогнозують їх вплив на майбутній розвиток українського суспільства. Помітними рисами цих публічних дискурсів є

значний суб'єктивізм, “публіцистизм”, псевдонауковість та політична ангажованість за умов, коли бракує науково обґрунтованих висновків. Вочевидь, за таких обставин “вільний від оцінкових суджень” (М.Вебер), науково обґрунтований підхід до осмислення **проблеми** адекватного розуміння тих подій набуває особливої **актуальності**, бо з їх віддаленням у часі збільшується їхнє обгортання різноманітними міфами, далекими від реальності, що встигла стати історією. З цього погляду представлений матеріал є соціологічною ретроспективою щодо уявлень міського населення та його окремих категорій про ті події через чотири місяці після їх завершення (травень 2005 р.). Здійснений на основі емпіричних даних соціологічний аналіз дозволив обґрунтувати декілька висновків про особливості відображення подій “помаранчевої революції” в уявленнях міського населення центральної України на основі результатів опитування громадської думки у Кіровограді¹, місті, що стало відомим чи не наймасштабнішими в Україні фальсифікаціями під час президентської кампанії 2004 року.

Центральна Україна, пригадуючи метафору філософа М. Бердяєва стосовно Росії, стала своєрідним “Сходо-Заходом” України, де виявляються і безпосередньо “зустрічаються” в концентрованому вигляді соціокультурні, політичні і геополітичні суперечності між східною та західною частинами українського суспільства. Специфіка центральної України, як влучно зазначили Є.І. Головаха та Н.В. Панина, полягає в тому, що “населення Центру України..., балансує між Заходом та Сходом, випробовує подвійний прес соціальної невизначеності (аномічна невизначеність і проблема вибору спрямованості історичної ідентичності)...”². Справді, досвід минулих політичних кампаній засвідчує, що від позиції населення Центральної України значною мірою залежить загальнонаціональна перевага “східноукраїнської” або “західноукраїнської” спрямованості. Позиція населення Центру “врешті-решт здатна схилити

¹ Опитування проведено Центральноукраїнською соціологічною лабораторією Кіровоградського державного педуніверситету ім. В.Винниченка у травні 2005 року у м.Кіровограді. Загалом опитано 420 респондентів. Вибірка квотна, репрезентативна за статтю і віком для дорослого населення міста (від 18 до 75 років). Метод – індивідуальне стандартизоване інтерв'ю за місцем проживання. При довірчій ймовірності (p) = 0,95 стандартна похибка вибірки (Δ) становить 5%.

² Головаха Е., Панина Н. Основные этапы и тенденции трансформации украинского общества: от перестройки до оранжевой революции // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2006. – № 3. – С.51.

громадську думку в Україні в той чи той бік”³, що і сталося під час третього (додаткового) туру виборів Президента України у 2004 році. З іншого боку, різні соціологічні дослідження виявляють близькість значень багатьох загальноукраїнських соціальних показників із даними по центральній Україні. Принаймні йдеться про більшу їхню схожість, ніж у випадках порівняння загальнонаціональних тенденцій із західно- чи зі східноукраїнськими. Значною мірою це виявилось і в дослідженні сприйняття населенням м.Кіровограда подій “помаранчевої революції” через чотири місяці після їхнього завершення.

2. “Постреволюційна інерційність” підвищеної зацікавленості політикою

За даними загальнонаціонального соціологічного моніторингу “Українське суспільство” протягом 10 років (з 1994 за 2003 роки) частка громадян, які дуже цікавляться політикою, ніколи не перевищувала 12%, натомість байдужих до політичного життя було від 1/5 до 1/3. Індекс інтересу до політики в ці роки коливався нижче середнього рівня (1,94 бали у 2003 р., шкала трибальна)⁴. Як відзначає Є.І. Головаха, більшість громадян проявляла не дуже виражений інтерес до політичної сфери життя суспільства. При цьому, помірний інтерес більшості спостерігався у всіх регіонах України⁵. Схожа ситуація була характерною і для кіровоградського соціуму навіть у “політизованому” виборами Президента 1999 році⁶.

Цілком зрозумілим було значне підвищення інтересу громадян до політики (навіть у провінційному місті) під час виборів Президента і, особливо, масових акцій протесту – подій “помаранчевої” революції. Проте підвищений “постреволюційний” інтерес кіровоградців до політики спостерігається і на початку травня 2005 року: число респондентів, які дуже цікавляться політикою, становить 24,3%, тих, хто цікавиться політикою певною мірою – 65,2%, а

³ Головаха Є., Кучерів І. НАТО і громадська думка в Україні // Бюлетень ДНЦ “Демократичні ініціативи”. – К., 1997. – № 18. – С. 97.

⁴ Українське суспільство – 2003. Соціологічний моніторинг / За ред. д.е.н. В.Ворони, д.с.н. М.Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2003. – С.563.

⁵ Головаха Е. И. Трансформирующееся общество. Опыт социологического мониторинга в Украине. – К.: Ин-т социологии АН Украины, 1996. – С.97.

⁶ Клюенко Е.О. Соціально-політична ситуація у Кіровоградській області в оцінці громадської думки // Кіровоградщина на зламі тисячоліть: стан, проблеми, перспективи. Всеукраїнська науково-практична конференція. – К.: Ін-т політичних та етнопольових досліджень НАН України, 1999. – С.122-126.

байдужих до політики виявилось 10% (див. діаграму 1). Узагальнений показник (індекс) рівня інтересу населення м.Кіровограда до політики навіть перевищує середнє значення (2,14 бала, шкала трибальна).

Діаграма 1. Розподіл відповідей респондентів на запитання: “Якою мірою Вас цікавить політика?”, у % до числа опитаних

Особливу увагу слід звернути на підвищення інтересу до політики у молоді м.Кіровограда. Перед цим варто наголосити, що з перших років незалежності частка молоді України, байдужої до політики, постійно зростала (наприклад, з 24% у 1995 р. до 34% у 2002 р.)⁷. Інтерес української молоді до політики стабільно “не досягував” і до середнього рівня, хоча ця тенденція є типовою не лише для України, а спостерігається у більшості європейських країн (наприклад, у 1995 р. індекси інтересу молоді до політики у Британії та в Італії дорівнювали відповідно 2,16 і 2,52 бала, шкала п’ятибальна)⁸. Простежувалась ця тенденція і в сусідній Росії, де з 1989 року частка молоді, байдужої до політики, збільшилася у кілька разів⁹.

За даними нашого опитування у м.Кіровограді у травні 2005 р., молодих людей, які зовсім не цікавляться політикою, “залиши-

⁷ Нове покоління незалежної України (1991-2001 роки): Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2001 р.). – К.: Державний ін-т проблем сім’ї та молоді, 2002. – С.94-95.

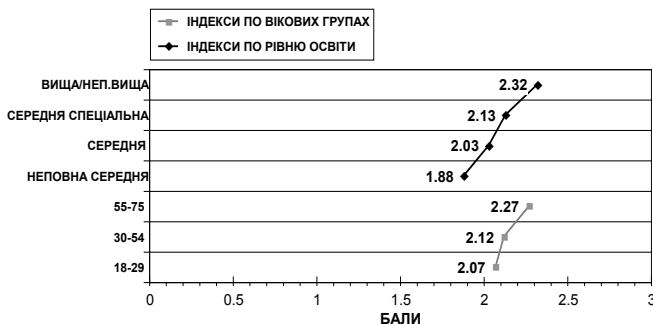
⁸ Youth and history: a comparative European survey on historical consciousness and political attitudes among adolescents. – Hamburg: Korber-Stiftung, 1997. – Vol. A. Description. – P.64-65.

⁹ Молодёжь России: Тенденции, перспективы / Под.ред.И.М.Ильинского, А.В.Шаронова. – М.: Мол.гвардия, 1993. – С.81-82.

лось” лише 8,5%. Цей “постреволюційний” інтерес до політики у молоді центрально-українського міста перевищив середній рівень (індекс=2,07 бала, шкала трибальна) і був навіть зіставним із показниками для молоді Палестини і Арабо-Ізраїльських територій (індекси відповідно 3,20 і 3,45 бала, шкала п’ятибальна), де такий рівень інтересу в крос-культурних дослідженнях, пояснюється екстраординарною обставиною – “ситуацією збройного конфлікту”¹⁰.

В цілому результати опитування громадської думки у м. Кіровограді відображають також і загальні тенденції у політичній культурі населення України, які було проаналізовано Є.І. Головахою ще на початку 90-х років: інтерес до політики корелює з віком і освітою респондентів. Із збільшенням віку та зростанням рівня освіти підвищується й інтерес до політики¹¹, що можна наочно простежити на діаграмі 2.

Діаграма 2. Індекси “постреволюційного” рівня інтересу до політики залежно від віку і освіти респондентів (індекси у балах, шкала: 1-3, середнє значення шкали – 2)

Отже, через чотири місяці після завершення масових акцій протесту – подій “помаранчевої революції”, для населення м. Кіровограда характерною була “постреволюційна інерційність” підвищеного інтересу до політики. Зафіксований рівень зацікавленості політикою не є типовим для політичної культури населення, яка, характеризувалась стабільно помірним інтересом до політики три-

¹⁰ Youth and history: a comparative European survey on historical consciousness and political attitudes among adolescents. – Hamburg: Korber-Stiftung, 1997. – Vol. A. Description. – P.64-65.

¹¹ Головаха Е.И. Политическая информированность, компетентность и активность населения // Политическая культура населения Украины (Результаты социологических исследований). – К.: Наукова думка, 1993. – С.25-26.

ваций час – упродовж останніх 15 років. Отже, підвищена “пост-революційна” зацікавленість населення політикою є одним із найважливіших впливів тих подій. Помітною є і згадувана на початку близькість центральноукраїнських із загальноукраїнськими показниками стосовно інтересу населення до політики у 2005 році¹².

3. Кваліфікація населенням подій “помаранчевої революції”: ефекти ЗМІ?

Прикметною рисою висвітлення у ЗМІ політичних подій 2004 р., було тоді і значною мірою залишається тепер домінування переважно двох точок зору на ті події: а) це був законний протест громадян проти фальсифікацій на виборах (артикульована політичними акторами, що підтримували В.Ющенко); б) це був антиконституційний переворот, здійснений на американські кошти (артикульована політичними акторами, що підтримували В.Януковича). Переважне циркулювання у медіа двох оцінок створювало тоді і значною мірою створює тепер “ненавмисний ефект” відсутності у суспільстві інших суджень про події.

Ймовірно, що це один із проявів загального функціонального дисбалансу в діяльності українських ЗМІ, помічений раніше дослідниками Н.В.Костенко і ВЛ.Оссовським: “...перевага формуючої діяльності ЗМІ за рахунок обмеження, а інколи і придушення їх функції артикуляції громадської думки”¹³. В умовах, коли ЗМІ виконують передавальну функцію, “пресингуючи двома точками зору”, можна очікувати, що громадська думка, ймовірно, має переважно відображати саме ці дві оцінки, зокрема, і щодо подій “помаранчевої революції”, бо, як наголошують дослідники, прямі оцінки будь-чого основними політичними акторами “...можуть виступати як достатньо потужний інструмент впливу на громадську думку...”¹⁴. У контексті розуміння процесів масової комунікації це питання про те, який ефект (вплив) на громадську думку має подібний “пресинг двох оцінок” – тотальний чи обмежений¹⁵.

¹² Українське суспільство 1994-2005. Динаміка соціальних змін/За ред. д.ек.н. В.Ворони, д.соц.н. М.Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, – 2005. – С.466.

¹³ Оссовський В.Л. Громадська думка: спроба соціологічної інтерпретації. – К.: Ін-т соціології НАНУ, 1999. – С.88.

¹⁴ Общественное мнение и власть: механизм взаимодействия /За ред. А.А.Ручки. – К.: Наукова думка, 1993. – С.125.

¹⁵ Костенко Н. Парадигми та фактичності нових мас-медіа // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. – № 1/2. – С. 138-150.

Результати нашого дослідження дають можливість побачити, що пропозиція ЗМІ переважно двох кваліфікацій подій не знайшла тоді значного їх відображення в уявленнях громадян. Отже, із таблиці 1, у якій представлено шість різних оціночних суджень про події “помаранчевої революції”, можна бачити, що респондентів, які оцінюють їх як “протест проти фальсифікацій на виборах”, – близько чверті, а тих, хто думає, що це “переворот на американські кошти”, – до 10%.

Таким чином, дві домінуючі у ЗМІ оцінки подій навіть не є найпоширенішими у громадській думці і посідають не перше та друге, а третє і шосте рангові місця за рівнем поширеності. Натомість, порівняльна більшість громадян дотримується інших оціночних суджень: “помаранчева революція” – це “протест народу проти влади Л.Кучми та його оточення” (майже 40%; перше рангове місце) і “піднесення національної самосвідомості” (майже 33%; друге рангове місце).

В цілому, навіть загальний огляд даних у таблиці 1 свідчить про відсутність домінування у громадській думці двох точок зору на події, які домінують у медіа і, водночас, про наявність спектру оцінок щодо “помаранчевої революції”, яких ймовірно може бути і більше. Проте відносно невелике число тих, хто не визначився (9,8%), і практична відсутність у респондентів своїх варіантів відповідей (не із запропонованих) дає підставу розраховувати, що найбільш поширені з оціночних суджень були представлені в опитувальнику.

Таблиця 1.

*Розподіл відповідей респондентів на запитання:
“На Ваш погляд, що являє собою “помаранчева революція”,
з чим Ви її пов’язуєте?”, у % до числа опитаних**

Оціночні судження про події “помаранчевої революції”	%	Ранг
Протест народу проти влади Л.Кучми та його оточення	39,3	1
Піднесення національної самосвідомості	32,9	2
Протест проти фальсифікацій на виборах Президента	24,5	3
Боротьба двох груп олігархів	21,2	4
Організований опозицією політичний переворот за допомогою народу	10,2	5

Організований на американські кошти політичний переворот за участю народу	9,3	6
Не визначились	9.8	

* Сума % перевищує 100%, позаяк респонденту можна було обрати більше однієї відповіді.

Уявлення про “помаранчеві” події суттєво не відрізнялися у чоловіків і жінок, але слабко корелювали з віком респондентів, освітою й інтересом до політики¹⁶. Так, оцінка “помаранчевої революції” як “протесту народу проти влади Л.Кучми та його оточення” була дещо більш характерною для людей старшої вікової групи (47,4%), для тих, хто має низький рівень освіти (50%), а також для людей з високим рівнем інтересу до політики (45,1%).

Друге за поширеністю судження про “помаранчеву революцію” як про “піднесення національної самосвідомості” було більше притаманне молоді (46,1%), високоосвіченим (35,1%), і, знову ж, респондентам із високим рівнем інтересу до політики (39,2%).

Підсумовуючи вищезначене, варто підкреслити, що в оцінках “помаранчевих” подій політична реальність для населення виявляється значно багатоманітнішою, ніж редукована до двох точок зору медіа-реальність, що, ймовірно, пояснюється двома чинниками. По-перше, на думку дослідників медіа, “...пресинг оціночних суджень далеко не завжди є успішним: психологічне та моральне протистояння будь-якому відкритому тиску – феномен, що є добре відомим науці та практиці”¹⁷. І, по-друге, соціологи впевнені, що найбільш вагомим чинником формування громадської думки залишається безпосередній власний життєвий досвід людей, набутий під час зіткнення з проблемами¹⁸. За цих двох обставини, на наш погляд, в оцінках населенням “помаранчевих” подій і не прослідковується “ефекту тотального медіа-впливу”, а швидше, спостерігаються “обмежені ефекти” медіа на громадську думку.

У зв'язку із вищезокресленим, виникають дві актуальні проблеми, що потребуватимуть наукового аналізу: по-перше, якою мірою

¹⁶ Коефіцієнти Крамера = .15 (змінна “вік”, $p < .05$); = .15 (змінна “освіта”, $p < .05$); = .14 (змінна “інтерес до політики”, $p < .05$).

¹⁷ Общественное мнение и власть: механизм взаимодействия /За ред. А.А.Ручки. – К.: Наукова думка, 1993. – С.125.

¹⁸ Оссовський В.Л. Громадська думка: спроба соціологічної інтерпретації. – К.: Ін-т соціології НАНУ, 1999. – С.87.

ЗМІ виконує функцію артикуляції громадської думки, виступає її речником (“голос народу”, “четверта влада”) з приводу суспільно-значущих подій? І, по-друге, наскільки політичні актори усвідомлюють міру сприйняття своїх оцінок суспільно-значущих подій населенням?

Крім того, знову ж слід звернути увагу на існування значної співставності центральноукраїнських із загальноукраїнськими даними 2005 року і за цією проблемою¹⁹.

4. Уявлення про вплив подій “помаранчевої революції” на майбутнє: тенденції до розщеплення громадської думки та недостатня політична компетентність населення

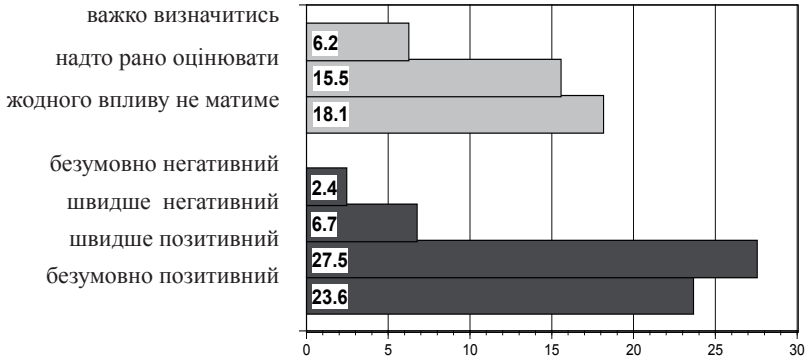
Близько 10 тисяч кіровоградців протестували на центральному майдані “одвічно тихого” обласного центру під час кульмінації подій “помаранчевої революції”. Під впливом неодноденних багатотисячних мітингів здається природним очікувати певної одностайності (“всенародності”) у цілком позитивній оцінці населенням впливу цих справді значущих подій на майбутнє України. Але, як свідчать результати опитування, це не більше ніж ілюзія, що народжується під враженням небачених за масовістю протестів, коли здавалося, що на вулицю вийшло майже все місто.

Натомість, результати опитування, представлені у діаграмі 3, ймовірно можуть свідчити про існування декількох тенденцій щодо оцінки населенням впливу “помаранчевих” подій на майбутнє. Помітною є тенденція до **розщеплення** оцінок, а отже, і громадської думки з цього питання на дві значні частини. Перша частина – це 60% респондентів, які визначилися з характером впливу “помаранчевої” революції на майбутнє. Друга частина – це майже 40% опитаних, які взагалі не мають власної оцінки щодо такого впливу в площині “негативна-позитивна”.

¹⁹ Українське суспільство 1994-2005. Динаміка соціальних змін / За ред. д.ек.н. В.Ворони, д.соц.н. М.Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2005. – С.633.

Діаграма 3.

Розподіл відповідей респондентів на запитання:
 ”Зараз люди говорять про наслідки “помаранчевої революції”.
 Як Ви вважаєте, який вплив здійснить ця подія на розвиток
 України?”, у % до числа опитаних

Вочевидь, має місце значна **невизначеність** громадської думки, користуючись термінологією британського соціолога Е.Гіденса, **турбулентність** (не оформленість, різноспрямованість), відсутність у громадській думці домінуючої (“всенародної”) оцінки.

Оскільки така вагома частка респондентів не змогла оцінити вплив на майбутнє вкрай важливих для суспільства подій, за якими слідувала світова громадськість, є всі підстави говорити про **недостатню політичну компетентність** значної частини населення міста. Для порівняння, наприклад, дослідники політичної культури в США, констатує Е.Я. Баталов, відзначають високий рівень політичної компетентності американців, які готові оцінювати найрізноманітніші політичні події, а частка тих, хто не може визначити свою оцінку в опитуваннях громадської думки, не перевищує 10%, а з найважливіших питань дуже часто не досягає і 5%²⁰. Важливим чинником недостатньої політичної компетентності, на думку Є.І.Головахи, є слабкорозвинена інфраструктура суспільної активності, коли більшість населення, на відміну від розвинених країн, “...знаходиться у фактичній ізоляції від основних інституцій громадянського суспільства”²¹, а звідси і така велика частка тих,

²⁰ Баталов Э.Я. Политическая культура современного американского общества. – М.: Наука, 1990. – С.211.

²¹ Головаха Е.И. Политическая информированность, компетентность и ак-

хто не може оцінити власні перспективи, і, як наслідок, вплив різних політичних подій на майбутнє.

З метою визначення загальної оцінки населенням впливу “помаранчевої революції” на соціальні зміни (по шкалі “негативний вплив – не матиме впливу – позитивний вплив”), на основі представлених у діаграмі 3 даних, обчислювався узагальнений числовий показник (індекс).

Величина індексу варіює від 1-го балу (співвідноситься із безумовно негативною оцінкою впливу) до 5 балів (безумовно позитивна оцінка). Середнє значення шкали (3 бали) співвідноситься із думкою про відсутність будь-якого впливу. Значення у 2 і 4 бали співвідносяться відповідно з “швидше негативною” і “швидше позитивною” оцінками. Статистики обчислення індексу представлені у таблиці 2²².

Отже, на основі узагальненого числового показника (індексу), оцінку населенням м.Кіровограда впливу подій “помаранчевої” революції на соціальні зміни в українському суспільстві можна схарактеризувати як “швидше позитивну” (індекс = 3,8 бали).

Таблиця 2. Статистики обчислення індексу.

Індекс впливу подій “помаранчевої революції” на майбутні соціальні зміни		Статистики	Стандартна похибка по- казника
ІНДЕКС (у балах)		3,8	.06
95% ІНТЕРВАЛ ДОВІРИ ДО ІНДЕКСА (У БАЛАХ)	Нижня межа довіри	3,7	
	Верхня межа довіри	3,9	
Медіана		4,0	
Дисперсія		1,1	
Стандартне відхилення		1,0	

Ця оцінка залежить (на статистично значущому рівні) від віку респондентів, їх мовної ідентифікації та інтересу до політики²³ (зитивність населення // Политическая культура населения Украины (Результаты социологических исследований). – К.: Наукова думка, 1993. – С.23-24.

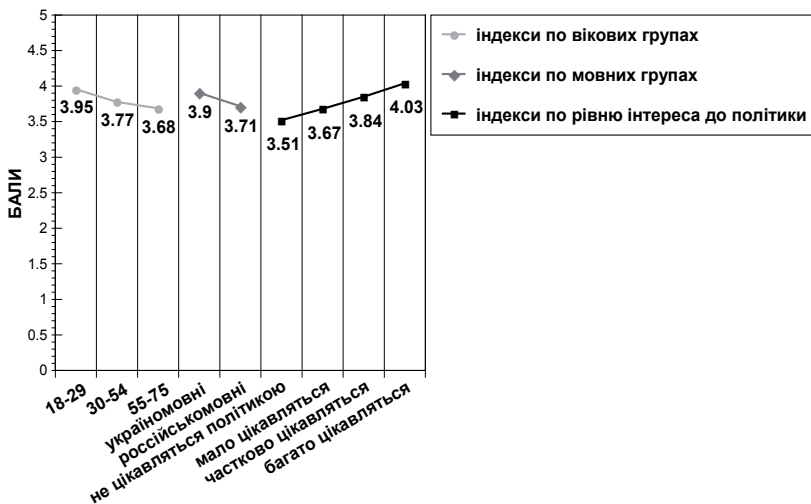
²² Використано методичний принцип вимірювання за п’ятибальною шкалою Лайкерта. Із розрахунків були виключені дані по альтернативам “важко визначитись” і “надто рано оцінювати” (91 відповідь), тому обраховано 329 відповідей (78% вибірки).

²³ Коефіцієнт кореляції Спірмена = -.06 (змінна “вік”, $p < .05$); коефіцієнт

статтю та рівнем освіти кореляція відсутня). На діаграмі 4 представлені ці залежності. Так, існує тенденція до зворотнього зв'язку між оцінкою впливу “помаранчевих” подій на майбутнє України і віком респондентів: із збільшенням віку ця оцінка зміщується у негативний бік. Помітною є тенденція до прямої залежності між оцінкою впливу цих подій на майбутнє і рівнем інтересу респондентів до політики: із зростанням інтересу до політики підвищується в позитивний бік і ця оцінка. Зрештою, дещо “позитивніше” оцінюють майбутній вплив “помаранчевої” революції українцями респонденти на відміну від російськомовних.

Таким чином, згалом, найпозитивніше цей вплив оцінюють молодь (індекс=4,0), українцями (індекс=3,9), дуже зацікавлені політикою (індекс=4,0), а найнегативніше – у віці 55-75 років (індекс=3,6), російськомовні (індекс=3,7), байдужі до політики (індекс=3,5).

Діаграма 4.
Оцінки впливу “помаранчевої революції”
на майбутнє України різними категоріями населення
(індекси у балах, шкала: 1-5 балів)

контингенції = .32 (змінна “мова спілкування”, $p < .01$); коефіцієнт кореляції Спірмена = .17 (змінна “інтерес до політики”, $p < .01$).

Результати дослідження та проаналізовані статистичні залежності дали можливість зробити такі емпірично обґрунтовані висновки:

1. Події “помаранчевої революції” вплинули на відносно довгостроковий підвищений інтерес населення до політики, бо дослідження виявило “постреволюційну інерційність” підвищеної зацікавленості політикою, що не є типовим для політичної культури населення (особливо молоді) як центрального регіону, так і України в цілому.

2. В розумінні подій “помаранчевої революції” політична реальність для населення виявилася дещо іншою, ніж редукована фактично до двох точок зору на ці події медіа-реальність, відтак, не прослідковується і “всесильності” ЗМІ (“ефекту тотального впливу”), а радше, спостерігаються “обмежені ефекти” медіа на громадську думку в уявленнях про ці події. Домінування у ЗМІ двох оціночних суджень про події “помаранчевої революції” не відобразилось адекватним їх домінуванням у громадській думці. Тож, значною мірою під сумнівом опинилася одна із базових політтехнологічних тез про те, що “чим частіше у ЗМІ повторюється твердження, тим воно правдоподібніше”.

3. В уявленнях про вплив “помаранчевої революції” на майбутнє України, для громадської думки м.Кіровограда характерною була тенденція до розщепленості на дві вагомі частини (ті, хто оцінили цей вплив, і ті, хто не з’ясували його для себе), а, відтак, і значної невизначеності, турбулентності (не оформленості, різноспрямованості), відсутності у громадській думці домінуючої (“всенародної”) оцінки. Великою мірою це є свідченням недостатньої політичної компетентності населення, його неготовності оцінити вплив надзвичайної суспільно-політичної події на майбутнє країни.

Представлений аналіз, звичайно, не охоплює всіх можливих аспектів проблеми, але, разом із тим, дозволив виявити низку реальних тенденцій, і емпірично обґрунтовано відокремити їх як від політично ангажованих та псевдонаукових уявлень, так і від суб’єктивних повсякденних вражень.

Література:

1. Головаха Е., Панина Н. Основные этапы и тенденции трансформации украинского общества: от перестройки до оранжевой революции // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2006. – № 3. – С. 32-51.

2. Головаха Є., Кучерів І. НАТО і громадська думка в Україні // Бюлетень ДНЦ “Демократичні ініціативи”. – К., 1997. – № 18. – С. 90-110.
3. Українське суспільство – 2003. Соціологічний моніторинг/За ред. д.е.н. В.Ворони, д.с.н. М.Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2003. – 684 с.
4. Головаха Е. И. Трансформирующееся общество. Опыт социологического мониторинга в Украине. – К.: Ин-т социологии АН Украины, 1996. – 143 с.
5. Клюенко Е.О. Соціально-політична ситуація у Кіровоградській області в оцінці громадської думки // Кіровоградщина на зламі тисячоліть: стан, проблеми, перспективи. Всеукраїнська науково-практична конференція. – К.: Ін-т політичних та етнонаціональних дослідень НАН України, 1999. – С.122-126.
6. Нове покоління незалежної України (1991-2001 роки): Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2001 р.). – К.: Державний ін-т проблем сім’ї та молоді, 2002. – 211 с.
7. Youth and history: a comparative European survey on historical consciousness and political attitudes among adolescents. – Hamburg: Korber-Stiftung, – 1997. – Vol. A. Description. – 485 p.
8. Молодёжь России: Тенденции, перспективы / Под.ред. И.М. Ильинского, А.В. Шаронова. – М.: Мол.гвардия, 1993. – 224 с.
9. Головаха Е.И. Политическая информированность, компетентность и активность населения // Политическая культура населения Украины (Результаты социологических исследований). – К.: Наукова думка, 1993. – С.20-28.
10. Українське суспільство 1994-2005. Динаміка соціальних змін/ За ред. д.ек.н. В.Ворони, д.соц.н. М.Шульги. – К.: Ін-т соціології НАН України, 2005. – 653 с.
11. Оссовський В.Л. Громадська думка: спроба соціологічної інтерпретації. – К.: Ін-т соціології НАНУ, 1999. – 137 с.
12. Общественное мнение и власть: механизм взаимодействия /За ред. А.А.Ручки. – К.: Наукова думка, 1993. – 136 с.
13. Костенко Н. Парадигми та фактичності нових мас-медіа // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1998. – № 1/2. – С. 138-150.
14. Баталов Э.Я. Политическая культура современного американского общества. – М.: Наука, 1990. – 252 с.